

# ФІНАНСИ ТА СТАТИСТИКА

УДК 336.71: 368

Багмет К.В., аспір.

ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України"

## БАНКІВСЬКО-СТРАХОВА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ КОНВЕРГЕНТНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

*Досліджено специфічні особливості процесу трансформації європейської, північноамериканської, азійсько-океанійської моделей банківського страхування в контексті формування конвергентної (змішаної) моделі розвитку фінансового ринку*

**Актуальність теми дослідження.** В умовах лібералізації державного контролю, жорсткої конкуренції, суттєвого розширення інформаційного простору, підвищення рівня розвитку Інтернет технологій, інтенсифікації фінансових послуг розпочався поступовий процес універсалізації діяльності майже всіх фінансових посередників. З метою підвищення прибутковості своєї діяльності, зниження адміністративних витрат, оптимізації витрат на збут, зменшення фінансових ризиків найбільші за масштабами діяльності учасники фінансового ринку – банки та страхові компанії, розпочали процес поступового зближення своєї діяльності. У результаті сучасними тенденціями розвитку світового ринку фінансових послуг є банківсько-страхова інтеграція, найбільш розповсюдженою формою якої є банківське страхування. При цьому, в умовах формування нової інтегрованої моделі розвитку фінансового ринку, зазнають суттєвих змін і моделі організації банківсько-страхової взаємодії, стираються між ними межі, відбувається універсалізація та стандартизація організаційних підходів до реалізації концепції "bancassurance" майже у всіх регіонах світу.

Дослідженню основних моделей розвитку фінансового ринку присвячені роботи С.І. Архієреєва, В.В. Корнєєва, Б.С. Стеценко, І.О. Школьник [1], С. Тадессе [2], Р. Левін, Т. Бек. Питання організації банківського страхування в регіональному аспекті досить ґрунтовно розкриті в наукових працях таких сучасних науковців, як А.М. Ермошенко, С.І. Девіс [3], А. Гарсія-Херреро, Ф. Вулдрідж [4], Х. Скіппер [5], Ж.-П. Даніель [6], та ін. Разом з тим, у існуючих наукових роботах майже не отримала достатньої деталізації проблема трансформації базових принципів побудови європейської, північноамериканської та азійсько-океанійської моделей банківського страхування. Недостатньо досліджується проблема функціонування банківсько-страхової інтеграції в умовах формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку, що обумовлює постановку мети дослідження.

**Мета статті** полягає в дослідженні трансформаційних процесів у сфері організації банківського страхування під впливом формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку.

**Викладення основного матеріалу дослідження.** Сучасний етап розвитку світового фінансового ринку характеризується поступовим розширенням діяльності з боку фінансових посередників. Підвищується активність не лише найбільш потужних учасників – банків, а й спеціалізованих небанківських фінансових установ, серед яких провідними є страхові компанії. Так, основними тенденціями функціонування ринку фінансових послуг є банківсько-страхова інтеграція, конвергенція банківсько-страхових продуктів, консолідація каналів збуту, а також консолідація системи державного регулювання за діяльністю фінансових установ.

У контексті інтеграційних процесів до банків та страховиків активно почали приєднуватись інші спеціалізовані фінансові посередники – інвестиційні компанії, компанії з управління фінансовими активами, недержавні пенсійні фонди, інститути спільного інвестування. Тенденція щодо посилення інтеграційних зв'язків між учасниками світових фінансових відносин, а особливо, консолідації банківського та страхового бізнесу, підтверджує тезу науковців про поступове формування нової моделі розвитку фінансового ринку. Численні науково-практичні та теоретико-методологічні дослідження вчених доводять, що у сучасних

глобалізаційних умовах банкоцентрична та фондова моделі розвитку фінансового ринку трансформуються у нову – конвергентну [1, 2, 4, 5].

Консолідація банківського та страхового бізнесу в умовах формування змішаної моделі функціонування фінансового ринку поширилась не лише в високо-розвинутих фінансових регіонах світу, таких як Північна Америка, Західна Європа, деяких країнах Азії (Японія, Сінгапур), а й активно розповсюджується у Південній Америці, Східній Азії, країнах Центральної та Східної Європи, Південній Африці.

Рівень розвитку банківсько-страхової взаємодії в окремих країнах та географічних регіонах обумовлений фактичним рівнем розвитку фінансового ринку в цілому, існуючими історичними традиціями організації фінансових відносин, національними законодавчими обмеженнями, новими умовами функціонування банків та страховиків у релевантному зовнішньому середовищі. Так, макроекономічні передумови (законодавчо-політичні, кон'юнктурні, інформаційно-технологічні) через всеохоплюючу лібералізацію державного контролю за діяльністю фінансових установ, розвиненість інституційної та інформаційної інфраструктури фінансового ринку обумовили суттєве підвищення рівня конкуренції між банківськими та небанківськими username, що підсилює мотивацію до консолідації банківського та страхового бізнесу [7]. З іншого боку, мікроекономічні передумови (у сфері клієнтських, фінансово-економічних відносин та продуктової політики) створили потужний імпульс до банківсько-страхової інтеграції, результатом якої мало стати підвищення якості надання фінансових послуг відповідно до нових вимог споживачів; зменшення адміністративних витрат та витрат на збут як банків, так і страхових компаній; зменшення фінансових ризиків банків за рахунок механізму страхування, тощо. У подальшому, дані передумови у поєднанні з факторами розвитку фінансового ринку здійснили безпосередній вплив на сутнісний зміст та принципи організації банківсько-страхової інтеграції у формі банківського страхування в різних географічних регіонах (рис. 1).

Результати аналізу науково-практичних та теоретичних досліджень у сфері банківсько-страхової інтеграції дозволяють стверджувати про відповідність європейської моделі організації банківського страхування за своїм змістом банкоцентричній моделі розвитку фінансового ринку. У свою чергу північноамериканська модель побудована на принципах ринково орієнтованої (фондової) моделі розвитку фінансового ринку, а відповідно азійсько-океанійська модель увібрала в себе як специфічні особливості банкоцентричної, так і фондової моделей (див. рис. 1). ґрунтовне дослідження взаємообумовленості моделей організації банківського страхування та моделей розвитку фінансового ринку потребує більш детального розгляду специфічних особливостей банко-орієнтованої та ринково орієнтованої моделей.

До кінця ХХ ст. науковці та практики у сфері фінансів розглядали лише два базові підходи до розвитку фінансового ринку, вибір якого безпосередньо здійснював вплив на ефективність функціонування економіки в цілому. Дані моделі сформувались у відповідності до існуючих двох напрямів ведення ринкового господарювання у фінансовій сфері – англо-американського та японо-німецького.

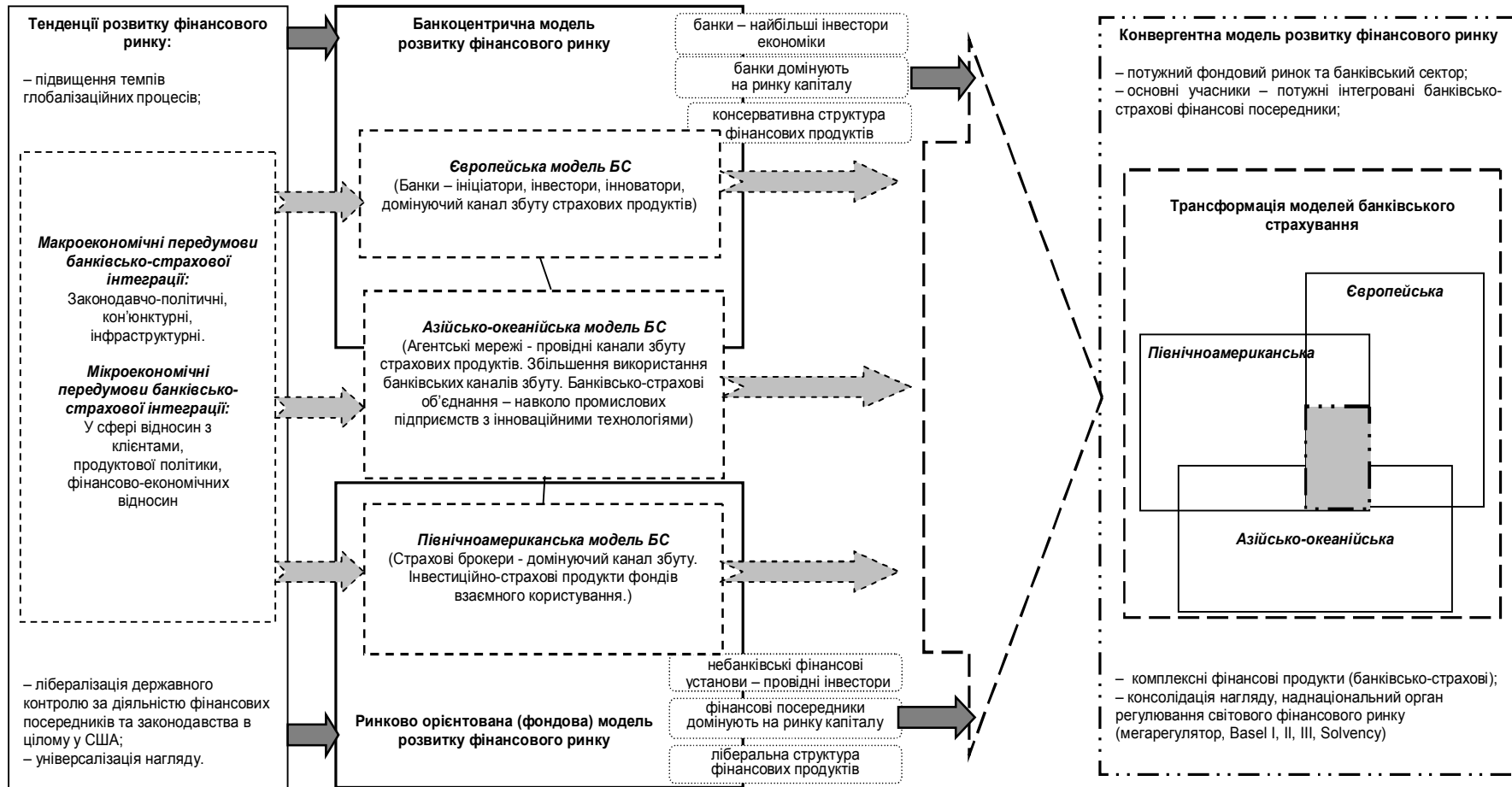


Рис. 1. Трансформація моделей банківського страхування в умовах формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку

Принципові відмінності банкоцентричної та фондової моделей розвитку фінансового ринку обумовлені рівнем контролю банківської системи над акціонерним капіталом суб'єктів господарювання, а особливо підприємств

великого бізнесу. Порівняльна характеристика двох зазначених моделей за систематизованими критеріями [1, 2, 8] наведена в таблиці 1.

Табл. 1. Характеристика відмінних особливостей банкоцентричної та ринково орієнтованої моделей розвитку фінансового ринку

N п/п	Критерій	Банкоцентрична	Фондова
1.	Країни	Німеччина, Австрія, Франція, Бельгія, Італія, Португалія, Іспанія, Фінляндія, Норвегія, Індія та Індонезія.	США, Великобританія, Канада, Австралія, Мексика, Туреччина, Гонконг, Малайзія та Сінгапур.
2.	Рівень розвитку ринку капіталу	Порівняно низький рівень розвитку ринку капіталу	Високий рівень розвитку ринку капіталу
3.	Провідні інвестори	Універсальні банківські установи	Небанківські фінансові установи, що спеціалізуються на операціях з цінними паперами. Банківські холдингові компанії, інвестиційні банки.
4.	Основне джерело фінансування економіки	Короткострокове та довгострокове банківське кредитування	Фінансові ресурси обумовлені ринковими цінами на фінансові активи.
5.	Головний фінансовий посередник	Банківська система як сукупність банківських установ	Система спеціалізованих небанківських фінансових установ
6.	Рівень спеціалізації фінансових посередників	Переважають універсальні фінансові інститути, зокрема банки; обмежена кількість небанківських фінансових інститутів	Високий ступінь спеціалізації фінансових інститутів; функціонує велика кількість небанківських фінансових інститутів
7.	Вид банківської системи за рівнем спеціалізації її суб'єктів	Універсальна банківська система	Сегментна банківська система
8.	Структура фінансових продуктів	Консервативна	Ліберальна
9.	Модель ринку цінних паперів	Банківська	Небанківська (фондова)
10.	Обмеження щодо структури інвестиційного портфелю банку та можливості контролю за діяльністю корпорацій	Зазвичай банки не мають обмежень. Банки виступають основними покупцями акцій та облігацій підприємств. Вони володіють акціями та контролюють операції їх купівлі-продажу, домінують на ринках капіталу	Існують законодавчі та ринкові обмеження. Ринок акцій віддалений від банків. Розміщення капіталу здійснюється або безпосередньо підприємствами, або через професійних учасників фондового ринку

Порівняльний аналіз банкоцентричної та ринково орієнтованої моделей розвитку фінансового ринку дозволяє стверджувати про їх безпосередній вплив та взаємообумовленість з моделями організації банківського страхування. Так, формування саме банкоцентричної моделі з характерними для неї рисами у Франції, Німеччині, Іспанії, Італії пояснює процес започаткування та подальший бурхливий розвиток банківсько-страхової інтеграції в контексті концепції "bancassurance" саме в країнах континентальної Європи (родоначальницею взагалі вважається Франція). Відповідно формування північноамериканської моделі банківського страхування відбувалось в умовах функціонування ринково орієнтованої (фондової) моделі розвитку фінансового ринку (див. рис. 1).

Варто відзначити, що характерні особливості певної моделі розвитку фінансового ринку та відповідної моделі організації банківського страхування проявляються чітко лише в обмеженій кількості країн (Франція, Німеччина, Великобританія, Італія, Іспанія, США, Канада, Австралія, Мексика). Сучасний етап глобального розвитку світового фінансового ринку починаючи з XXI ст. характеризується тенденцією до зближення банкоцентричної та фондової моделей його розвитку, тому економістами виокремлюється ще третя модель – змішана, або "конвергентна".

Дослідження існуючих науково-практичних робіт та теоретичних напрацювань у сфері фінансових відносин свідчить про віднесення до країн зі змішаною моделлю функціонування фінансового ринку Ірландію, Голландію, Японію, Швейцарію, Данію та Швецію, Нову Зеландію, Таїланд, Корею та Філіппіни [9, с. 64]. Конвергентна модель розвитку фінансового ринку в зазначених країнах характеризується активною спільною діяльністю як банківських, так і небанківських спеціалізованих фінансових установ. У даних умовах банківсько-страхова інтеграція набула широкого розповсюдження та є найбільш масштабним явищем на світовому фінансовому ринку.

Вище зазначена тенденція знайшла відображення і в процесі організації банківсько-страхової взаємодії. Так, на практиці у більшості з вище зазначених країн має місце еkleктичне поєднання елементів північноамериканської, європейської та азійсько-океанійської моделей.

З одного боку, в умовах поступового формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку прискореними темпами відбувається конвергенція моделей банківського страхування (див. рис. 1). Дана явище можна трактувати як збільшення подібності між класичними моделями організації банківсько-страхової взаємодії, що перебувають на одній стадії розвитку, усунення зовнішньої, позаекономічної нерівності та формування нової змішаної моделі банківського страхування [1]. Така ситуація характерна для ринків банківського страхування Швейцарії, Данії, Швеції, Ірландії, а також Японії, Індії, Таїланду, Малайзії, Кореї та Філіппін (тобто здебільшого для країн з характерними рисами азійсько-океанійської моделі).

З іншого боку, здійснюється поступова трансформація вже існуючих європейської, північноамериканської та азійсько-океанійської моделей банківського страхування без формування нової (див. рис. 1). Тобто, організація банківсько-страхової взаємодії характеризується поєднанням лише кількох базових принципів окремих моделей. Така ситуація притаманна функціонуванню банківського страхування у Франції, Німеччині, Іспанії, Італії, США, Великобританії.

Окрім зазначених тенденцій, внаслідок банківсько-страхової інтеграції відбувається укрупнення світових фінансових потоків, підвищується щільність їх обсягів, збільшується швидкість обертання грошових коштів. В умовах глобалізації міжнародних фінансових ринків укрупнення світових фінансових центрів є вирішальною умовою адекватного фінансового забезпечення нових потреб світової економічної системи. При цьому, останнім часом спостерігається географічне переміщення світових осередків фінансового капіталу. Якщо до 90-х років найбільші

банки – учасники світових фінансових центрів та банківсько-страхової інтеграції, через які здійснювався рух переважної більшості фінансових потоків, зосереджувались переважно в розвинутих країнах Північноамериканського та Західноєвропейського регіонів. То, сучасною тенденцією розвитку світових фінансових центрів в контексті банківсько-страхової інтеграції є їх переміщення у напрямі Південно-східної Азії та Азійсько-океанійського регіону. Відносно новими осередками банківсько-страхової інтеграції поступово стають Індія, Південна Корея, Малайзія, Таїланд, Тайвань, особливо Китай.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Сучасні тенденції та динаміка розвитку світової економічної системи свідчать про трансформацію фінансових відносин під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів, що у свою чергу сприяють зближенню та взаємопроникненню моделей функціонування фінансового ринку. В даних умовах змінюється і концептуальний підхід до організації банківського страхування, як однієї з найпоширеніших форм банківсько-страхової інтеграції. Так, регіональні фінансові ринки, на яких розташовані світові фінансові центри, характеризуються конвергенцією моделей банківського страхування, створенням нової змішаної моделі, що увібрала в себе принципи північноамериканської, європейської та азійсько-океанійської моделей. У регіонах, в яких світові осередки банківсько-страхової інтеграції відсутні – перетин моделей організації банківського страхування не спостерігається в загалі, або відбувається шляхом еkleктичного поєднання декількох принципів двох моделей. Тобто, на фоні створення нової конвергентної моделі фінансового ринку, відбувається не лише трансформація моделей банківсько-страхової взаємодії, а й підвищується залежність рівня розвитку банківсько-страхової інтеграції від геоeкономічного розташування світових фінансових центрів.

#### Список використаної літератури:

1. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: монографія / І.О. Школьник. – Суми: Мрія: УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
2. Tadesse S. Financial Architecture and Economic Performance: International Evidence / S. Tadesse // William Davidson Working Paper. – August 2001. – № 449. – 39 p.
3. Davis S. Bancassurance: The Lessons of Global Experience in Banking and Insurance Collaboration / S. Davis // VRL KnowledgeBank – 2007. – 152 p. – Access mode: [http://www.atmia.com/ClassLibrary/Page/Information/DataInstances/1762/Files/821/bancassurance\\_report\\_final.pdf](http://www.atmia.com/ClassLibrary/Page/Information/DataInstances/1762/Files/821/bancassurance_report_final.pdf)
4. Garcia-Herrero A. Global and regional financial integration: progress in emerging markets / A. Garcia-Herrero, P. Woolridge // BIS Quarterly Review. – September 2007. – p. 57–70.
5. Skipper H. Financial Services Integration Worldwide: Promises and Pitfalls / H. Skipper // Atlanta: Georgia State University. – 2000. – 56 p.
6. Daniel J. The Integration of Financial Services in Europe / J. Daniel // North American Actuarial Journal. – 2000. – № 4 (July). – p. 53–63.
7. Багмет К.В. Дослідження передумов банківсько-страхової інтеграції / К.В. Багмет // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – №2. – С. 123–128.
8. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика / за ред. З. Ватаманюка. – Львів: “Новий Світ – 2000”, 2005. – 648 с.
9. Черкасова С.В. Ринок Фінансових послуг: навч. пос. / С.В. Черкасова. – Львів: “Магнолія 2006”, 2007. – 496 с.

Багмет К.В. – аспірант Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Стаття надійшла до редакції 15.07.11 р.